

Микола МИХАЛЬЧЕНКО

РОЗДУМИ НЕ ТІЛЬКИ ПРО ОСВІТУ, АЛЕ Й ПРО МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ*

Дуже складно дати оцінку такої багатоаспектної і в той же час індивідуально-пристрасної книги, як робота Віктора Андрущенка «Роздуми про освіту» (Київ, 2004. — 738 с). Тим більше, якщо і тобі присвячено декілька рядків у цій книзі. Безумовно, компліментарний відгук був би очікуваним, але науковці звикли говорити про роботи колег виважено. Тому вважаємо доцільним оцінити цю роботу всебічно, у першу чергу, з погляду новизни, внесеної автором у громадську думку України.

В. Андрущенко, відомий учений і педагог, зробив вагомий внесок у теорію суспільствознавства у різних сферах — у філософії, політології, соціології, педагогіці. Його праці добре відомі в колах науковців, педагогів, студентів (за виданими підручниками). У книзі «Роздуми про освіту» він використав специфічний пізнавальний засіб: спробував через освіту подивитися на перспективи не тільки освіти і науки як соціальних інститутів, а й на перспективи розвитку українського суспільства в цілому, задаючись питанням, наскільки Україна готова сформувати відкрите інформаційне суспільство, наскільки вона інтелектуально і кадрово підготовлена до цього. У такому ракурсі книга виглядає оригінальною. Широкий світоглядний, філософський погляд на освіту і суспільство поєднується з особистісною оцінкою стану розвитку систем освіти і науки в Україні, парадигм їх модернізації, ефективності державної політики у сферах освіти, науки, підготовки кваліфікованих кадрів, що надає роботі В. Андрущенка додаткової ваги. Справді, розкрити бачення фундаментальної суспільної проблеми, шляхи її розв'язання через поєднання інтересів суспільства, держави й особистості складно, але перспективно.

Немає сенсу аналізувати працю В. Андрущенка за розділами, сюжетами, прогнозами. Читач сам розбереться у цьому. Підкреслимо лише декілька рис роботи.

По-перше, у книзі використані найсучасніші досягнення в галузі методології соціального пізнання у поєднанні з історико-філософським методом і методами цивілізаційного, феноменологічного, системного, конкретно-історичного, порівняльного і структурно-функціонального аналізу, що надає книзі цілісного, системного і практично-зорієнтованого характеру. При цьому автор продуктивно залучає трансформаційний, модернізаційний і синергетичний підходи для дослідження систем освіти і виховання в Україні та перспектив інтеграції в Європейську співдружність держав. Якщо говорити про роботу з філософського погляду, то для неї характерне поєднання загально-філософських, соціально-філософських,

* ДІБ. стор. 3 обкладинки.

філософсько-освітніх і теоретико-педагогічних підходів, яке зумовило виважений методологічний плюралізм авторської позиції і повагу до різних методологічних підходів, навіть якщо автор і не є їх прихильником.

Філософсько-педагогічну основу книги В. Андрущенко складають не тільки філософські, історико-філософські, філософсько-освітні, соціологічні, педагогічні праці зарубіжних і вітчизняних авторів, а й власна теоретична і практична позиція, яка сформувалася в результаті продуктивної праці як у сфері теоретичній, так і в сфері управлінсько-практичній, коли автор працював у системі освіти педагогом і керівником високого рангу. До книги досить органічно залучені міжнародні й вітчизняні документи і матеріали щодо реформування систем освіти в Україні і Європі, що додає роботі доказовості.

Потужно обґрунтовується оригінальна теза про те, що системи освіти і науки — не тільки якісні характеристики культур і цивілізацій, але й фактори цивілізаційних розколів і взаємодій. Національні, регіональні і субрегіональні системи освіти і науки, утворюючи єдиний світовий освітньо-науковий простір, дають інтегративний імпульс цивілізаціям, державам і націям в економічному, політичному, правовому й культурному аспектах. У річищі цієї проблематики розкриваються шляхи і способи взаємодії української національної системи освіти з іншими системами освітньо-наукової регіонального значення. У цьому плані актуальна оцінка шляху входження України в Болонський процес із погляду його позитивів і негативів.

Окремий аспект праці В. Андрущенко становить всебічний аналіз головних спроб реформування системи освіти після отримання Україною незалежності. Тут поєднуються теоретичний погляд на проблему в цілому й оцінка різних спроб, етапів реформування системи управлінської освіти з позицій безпосереднього розробника деяких доктрин реформування та безпосереднього учасника впровадження різних доктрин реформування у практику.

Позитивною ознакою рецензованої книги стало також поєднання філософсько-освітнього і педагогічно-виховного підходів при аналізі реальних процесів розвитку системи освіти і головного актора цієї системи — студента, учня. Показано, що освіта — це ядро виховної діяльності, якщо виховання особистості постає цілісним, всеохоплюючим процесом, який розгортається упродовж усього життя людини, а виховні впливи держави, громадянського суспільства, родини поєднуються з неперервною освітою і самоосвітою особистості.

Читач знайде в роботі оцінку особистого шляху автора в системі освіти від народження до високих посад, теплі слова на адресу батьків, друзів та інше. У нашій науково-популярній і біографічній літературі такий аспект дуже рідкісний.

Можна було б ще багато писати про позитиви книги. У той же час, варто сказати і про те, що деякі фрагменти книги (особливо у другій частині) не обов'язкові для книги такого напрямку.

Книга розумна, корисна і варта уваги як науковців і педагогів, так і студентів.